

Отримано: 15 листопада 2024 р.

Прорецензовано: 27 листопада 2024 р.

Прийнято до друку: 8 грудня 2024 р.

e-mail: tetianalukyanets@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6956-8161>

DOI: 10.25264/2519-2558-2024-23(91)-52-57

Лук'янець Т. Г. Моделювання позитивного іміджу спортсмена в українських ЗМІ як засобу поширення ціннісних орієнтирів спортивної культури. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 23(91). С. 52–57.

УДК: 811.111'42:791.43

Лук'янець Тетяна Геннадіївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Національний університет фізичного виховання і спорту України

МОДЕЛЮВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ СПОРТСМЕНА В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ ЯК ЗАСОБУ ПОШИРЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ СПОРТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті описано особливості вербалізації іміджу спортсмена, який є прийнятним і бажаним для українського соціуму, у спортивних аналітичних статтях з метою встановлення кореляції цього образу із загальнолюдськими цінностями, які актуалізує спортивна спільнота через засоби масової інформації. Реконструкція концептуального образу позитивної ідентичності особистості у сфері спорту з семантичної перспективи через аналіз відповідної вербалізації позитивних характеристик успішних спортсменів українською мовою слугує засобом створення прототипової концептуальної схеми цієї галузі: СПОРТ – ЦЕ АКТИВ-НІСТЬ, – акцентуючи увагу на значущості не лише рухової діяльності у професійних заняттях спортом, але і активній соціальній позиції атлета. Причому, фізичні якості виявляються фундаментальними і слугують підґрунтям для актуалізації соціальних.

До того ж, виокремлення характерних моральних рис та соціальних якостей атлетів, експлікованих у спортивних аналітичних статтях, дозволяє припустити, що вони є базовими моральними установками людства протягом багатьох століть (від часів Аристотеля і до сучасності). Важливо також додати, що серед усіх соціально детермінованих цінностей найактуальнішими для світу спорту виявляються такі етичні норми як справедливість, чесність, рівність, повага. Однак, у спортивних аналітичних статтях вони представлені імпліцитно, що зумовлено загальним сприйняттям позитивного образу спортсмена як априорі відповідного, тобто того, хто завжди з повагою дотримується правил змагань.

Подальше дослідження запропонованої теми має сприяти виявленню механізмів залучення представників різних соціальних груп до світу спорту як засобів актуалізації їхніх ціннісних орієнтирів.

Ключові слова: імідж спортсмена, позитивна ідентичність особистості, спортивні аналітичні статті.

Tetiana Lukianets,
PhD, Associate Professor, Head of Ukrainian and Foreign Languages Department,
National University of Ukraine on Physical Education and Sport

MODELING POSITIVE IMAGE OF AN ATHLETE IN UKRAINIAN MEDIA AS A MEANS OF SPREADING SPORTS CULTURE VALUES

The article describes peculiarities of verbalization of athlete's image in sports analytical articles. Particularly, it reveals the image, which is acceptable and desirable for Ukrainian society in order to establish correlation of this image with universal moral values, promoted by sports community through mass media. Reconstruction of the conceptual image of a positive personality identity in sports field is made in a semantic perspective through the analysis of verbalization of positive characteristics of successful athletes in the Ukrainian language. It serves as a means of creating a prototype conceptual scheme of this field, i.e. SPORT IS ACTIVITY, focusing on the importance of not only motor activity in professional sports, but also athlete's active social position. Moreover, physical qualities turn to be fundamental and serve as a basis for implementation of social ones.

Moreover, revealing typical moral traits and social qualities of athletes, explicated in sports analytical articles, suggests that they are the basic moral values of mankind for many centuries (from the time of Aristotle to the present day). It is also important to add that among all socially determined values, such ethical norms as justice, honesty, equality, and respect are the most relevant for the sports world. However, in sports analytical articles, they are presented implicitly, which is due to general perception of an athlete as a priori responsible, that is, someone who always respects the rules of competition.

Further research of suggested issue should contribute to identification of ways to how involve various social groups in sports as a means of expressing their values.

Keywords: athlete's image, positive personal identity, sports analytical articles.

Постановка проблеми. У парадигмі сучасних наукових пошуків оптимального механізму залучення різних верств населення до регулярної фізичної діяльності, фокус уваги зміщуються на комплексне дослідження фізичного виховання як поступального і багатостороннього процесу отримання знань про здоров'я та розвитку фізичних умінь і навичок. Безсумнівною видається факт взаємозв'язку фізичної культури у широкому понятті та її складових елементів: навчання і фізичного виховання особистості, – на перетині модусів їх формування та функціонування (Kempf-Leonard, 2004) у сучасному суспільно-історичному контексті.

Переосмислення взаємодії фізичного виховання і фізичної культури, як процесу і результату набуття сукупності матеріальних і духовних цінностей у межах мультикультурного простору, виявляє цілий спектр актуальних можливостей отримання досвіду адаптації й гармонізації суспільно-прийнятних цінностей, зокрема у галузі фізичної культури і спорту. Залучення спортивного досвіду до повсякденних практик представниками різних соціальних груп сприяє розвитку їхньої самосвідомості через ціннісні орієнтири насамперед спортивної культури. Таким чином, відбувається їхнє усвідомлення себе як суб'єктів життєтворчості, своїх дій і станів, почуттів і волі (Berardo, 2012) на противагу і/або серед інших суб'єктів та в світі загалом. Останнє виявляється пріоритетом у процесі соціальної інтеграції різних верств населення, адже гарантує адаптивність сучасного покоління до змінних умов їхньої суспільної взаємодії на основі усталених цінностей.

Метою цієї наукової розвідки є співставлення складників актуалізованого концептуального образу позитивної ідентичності особистості у сфері спорту із актуальними людськими цінностями сьогодення.

Варто зазначити, що соціально-психологічні дослідження аксіології фізичного виховання вказують на його концептуальну, часто імпліцитну природу, коли оцінка сфери спорту і здоров'я є прихованою для свідомості суб'єкта цього тлумачення і сприймається як узагальнений суспільний досвід (Воробйова, 2004). Тому доречним виявляється застосування лінгвістичних методів деконструкції прихованих смислів. Так, побудова концептуального образу позитивної ідентичності особистості у сфері спорту з семантичної перспективи дозволяє здійснити аналіз відповідної вербалізації позитивних характеристик успішних спортсменів українською мовою, а подальше застосування семантико-когнітивного аналізу до вивчення ціннісних орієнтирів у сфері спорту виявляє кореляцію семантики з концептуальною сферою людини (Талмі, 2000), тобто співвідношення семантичних і когнітивних процесів у визначенні характерних моральних рис особистості.

Матеріал і методи дослідження. Процедура аналізу передбачає наступні кроки, а саме: виділення тематичних уривків з українських аналітичних статей, присвячених темам спорту; семантичний аналіз лексем – складових вихідного та цільового доменів відповідних тематичних уривків; визначення концептів, які представляють вихідну та цільову області (детальніше див. теорію концептуальної метафори (Lakoff, 2003); створення концептуальної схеми, яка є основою для концептуального образу позитивної ідентичності особистості у сфері спорту, побудова прототипової концептуальної схеми (Croft, 2004) для ряду суміжних образів, об'єднаних одним концептуальним референтом, шляхом узагальнення їхніх ознак.

Матеріалом дослідження слугують уривки україномовних аналітичних статей, опублікованих популярним ЗМІ на їхніх онлайн платформах, зокрема ми послуговувалися такими ресурсами, як *sport.ua*, *football.ua*, *ua-football.com*, *terrikon.com*, а також виданнями «Суспільне», «New Voice», «Ліга», «Укрінформ», «Українська правда».

Слід зазначити, що *спортивну аналітичну статтю* розглядаємо як такий публіцистичний текст, який перебуває на перетині інформаційного та художньо-публіцистичного піджанрів журналістики (Потапенко, 2004). Вона може бути опублікована в друкованому або інтернет-виданні, у яких в основному професійний спортсмен або досвідчений журналіст спортивного профілю з одного боку детально аналізує, визначає причинно-наслідкові зв'язки певної спортивної події або феномену, а з іншого – презентує своє бачення описаної ситуації. На відміну від інформаційних статей, які є об'єктивними щодо хронології викладу подій і нейтральними за стилем мовлення, аналітичні статті фокусуються на актуальних суспільно значущих явищах у сфері спорту, відтак можуть містити емоційно-оцінні компоненти: різні погляди, пояснення причин і можливих наслідків, узагальнення, висновки тощо.

Дослідження жанрової специфіки спортивних аналітичних статей доводить, що подача матеріалу у них відповідає інтересам і відображає культурні цінності цільової аудиторії. Проте вона також слугує поставленій автором цілі – віднаходження відповіді на актуальне питання, тож стаття зазвичай містить, окрім різнобічного висвітлення поглядів і цитування експертів, ще й авторські висновки (Potapenko S., Andriishyna, 2020). Авторська позиція здебільшого емоційно забарвлена. Наше завдання полягає в тому, щоб виявити лінгвальні засоби вербалізації ціннісних орієнтирів спортивної культури та узагальнити їх у цілісний концептуальний образ позитивної ідентичності особистості у сфері спорту.

Виклад основного матеріалу. У ході нашого дослідження семантико-когнітивний аналіз (Dennis, 2010; Талмі, 2000) уривків українських аналітичних статей дозволяє зробити припущення, що створення концептуальних образів позитивної ідентичності особистості у сфері спорту ґрунтується на узагальненні двох основних груп цінностей: тих, які належать до домену здоров'я, та соціально направлених цінностей. По-перше, це позитивні фізичні характеристики, пов'язані з покращенням фізичним станом людини, її привабливою зовнішністю та іншими візуальними ознаками міцного здоров'я, що найчастіше виявляються в описах всесвітньо відомих чемпіонів. По-друге, варто зазначити групу соціально детермінованих світоглядних характеристик та стремлень особистості, як-от: чесна гра і повага до оточуючих, прагнення бути соціально значимим і корисним, бажання до успішної міжособистісної взаємодії на національному і міжнародному рівнях. Розглянемо їх детальніше.

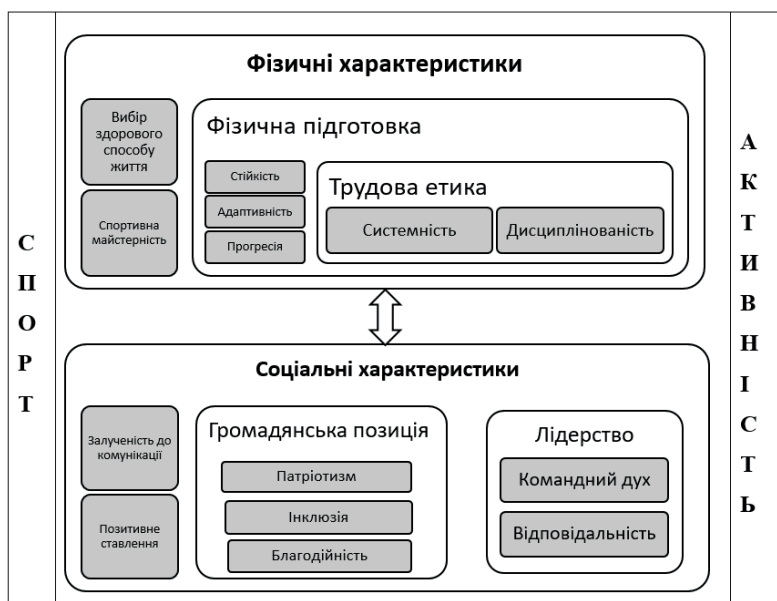

Рис. 1. Концептуальна схема позитивної ідентичності особистості у сфері спорту, вербалізована в україномовних спортивних аналітичних статтях

Що стосується спортивної сфери, фізичні характеристики позитивної особистості (див. Рис. 1.) концептуалізуються через 2 базові категорії: вибір здорового способу життя та спортивну майстерність. При чому, обидві мають позитивну конотацію як головні чесноти спортсмена, що сприяють їхньому професійному успіху та є запорукою довготривалої кар'єри. Вербальні маркери цього концептуального блоку позначають здорове харчування ("збалансоване харчування", різноманітність; здоров'я", "безцінне джерело вітамінів"), баланс між роботою та особистим життям ("трагедія кар'єрного зростання", "потрібне перезавантаження", "варто знайти баланс") та профілактику травматизму ("профілактичні заходи", "загальної, спеціальної та вольової підготовки"). Варто зазначити, що спортивна майстерність часто маркована надлюдськими гіперболізованими якостями атлетів, як-от: "зліт до небес", "блискучий виступ", "неймовірна витривалість", – які однак взаємно не виключають опису здорового способу життя цих виконавців, хоча у житті насправді обидві категорії часто можуть суперечити одна одній.

Серед основних фізичних характеристик позитивної особистості у сфері спорту, які представлені в аналізованих уривках, умовно виокремлюємо 2 групи ознак. По-перше, це власне фізична підготовка спортсменів, яка включає такі акцентовані якості, як стійкість, адаптивність та прогресію. Вони не лише доповнюють одна одну, але і виявляють взаємозалежність, адже саме у такому зв'язку гарантують досягнення вищих результатів. Зокрема, стійкість означає здатність витримувати тривалі фізичні навантаження, що є основою для подальшої адаптації, а пристосування до зростаючих навантажень у свою чергу забезпечує їхнє поступове збільшення, стимулюючи подальше зростання, а отже й успіх. Така прогресія отримує схвальний відгук і серед суперників, як наприклад, Джанмарко Тамбері високо відзначив українських стрибунів у висоту на подіумі чемпіонату Європи-2024: *"Українські стрибунки у висоту — дуже сильні. Ярослава [Магучіх], Бондаренко та Проценко, молоді хлопці сьогодні — вони кинули мені пристойний виклик". Дуже тішуся за срібного призера [Лавського], ми з ним стрибали вперше, але він видається дуже сильним та приязним. Мені подобається, як він стрибає, його техніка. Впевнений, він стане ще краще і ми побачимося [на Олімпіаді-2024] в Парижі.* [suspilne.media/sport/, 12.06.2024].

По-друге, трудова етика також корелює з фізичними характеристиками спортсменів. Системність і дисциплінованість передбачають постійне, методичне дотримання режиму тренувальних програм, що забезпечує стійкий прогрес і високі досягнення. Однак вони виокремлені у різні концепти, адже системність зосереджена на структурі та організації процесу тренування спортсмена, тоді як дисциплінованість стосується особистої відповідальності та самоконтролю.

Детальний аналіз фізичних характеристик у концептуальній схемі позитивної ідентичності особистості у сфері спорту дає підставу стверджувати про амбівалентну природу образу успішного спортсмена, експлікованого в спортивних аналітичних статтях. Здоровий спосіб життя і спортивна майстерність хоч і не є прямими бінарними опозиціями, однак імпліцитно передбачають зовсім різний вибір моделей поведінки задля досягнення бажаного результату. До того ж, загальнолюдські фізичні якості стійкості, адаптивності та прогресії, які є складниками цього концепту, доповнені системністю та дисциплінованістю, набувають ознак гіперболізації, коли підносять спортсмена до рівня надлюдини, адже створюють прямий причинно-наслідковий зв'язок з досягненням успіху.

Соціальні характеристики позитивної особистості (див. Рис. 1.) є рівнозначним компонентом розробленої концептуальної схеми й окреслюють ступінь залученості спортсменів у життя соціуму на всіх його рівнях. Традиційно виступаючи не лише яскравими представниками певного виду спорту чи команди, але і рольовими моделями для цільової аудиторії читачів спортивних аналітичних статей, опис атлетів набуває додаткових емоційно-оцінних характеристик, які є прийнятними, а більше того бажаними для широкого кола спортивних фанатів. Така схвальна конотація є суб'єктивною авторською позицією щодо описаних діячів сфери культури у межах аналітичних статей та активізується через семантичні аксіологічно забарвлені концептуальні конструкції залученості до комунікації та позитивного ставлення. Лексичні одиниці на кшталт "розмаїття", "спілка", "завдячуємо", "вітаємо", "успішний діалог", "захоплення", "натхнення" та їхні деривати слугують для експлікації невід'ємних для спортсменів цінностей перемоги та вдячності за досягнутий успіх.

У свою чергу окреслені концептуальні категорії тягнуть за собою ще два дотичні семантичні блоки: громадянська позиція та лідерство.

Оскільки залучення громади загалом та ветеранів війни зокрема до спортивних тренувань і змагань через відомих амбасадорів спорту характеризується в аналітичних статтях як потужний каталізатор для просування благодійності та сприяння інклюзивності, ці дві характеристики атлетів складають основу концепту громадянської позиції. Спільний ентузіазм щодо фізичної активності людей з різним рівнем здібностей чи/та з різних верств населення об'єднує їх, незважаючи на відмінності та вподобання. Для прикладу розглянемо слова засновниці StratCom Ukraine Аліни Фролової: *"Коли ми побачили ці Ігри, зрозуміли, що нам теж треба [брати в них участь]. Після 2014 року це була дуже актуальна річ, тому що цей захід — про те, щоб ветерани, які мали травматичний досвід війни, могли адаптуватися й реабілітуватися. Саме спорт тягує їх у "нормальне" життя, дає відчуття команди, відчуття того, що вони знову потрібні суспільству й мають значення.* [suspilne.media/sport/, 13.06.2024].

Варто особливу увагу привернути до патріотизму як окремого концепту і складнику соціального образу позитивної ідентичності особистості у сфері спорту, який виводить на передній план в спортивних аналітичних статтях і є часто вербалізованим навіть у заголовках інтерв'ю, як-от: *"Оксана Баюл-Фаріна, фігуристка, перша олімпійська чемпіонка незалежної України. Коли треба було обирати, на чьому ти боїшся, — я обрала. Слава Україні!"* [ukrinform.ua/rubric-sports, 24.08.2023].

Хоча очевидно, що поняття міжкультурної комунікативної компетентності прямо не вказано серед соціальних характеристик позитивної особистості в спортивних аналітичних статтях, все ж очевидно, що без неї неможливі будь-які соціально прийнятні досягнення на спортивній арені.

Ми додатково виділяємо семантичний блок лідерства із взаємопов'язаними концептуальними категоріями командної роботи та відповідальності як невід'ємну частину позитивної ідентичності особистості у сфері спорту. У командних видах спорту капітана традиційно зображують як координаційну точку згуртованості в команді, адже він додає натхнення, крім наставництва для своїх товаришів по команді. До того ж, словесні підказки в інтерв'ю спортсменів "ми", "нас", "разом" символізують командну єдність гравців, особливо коли вони доповнюють аналітичні статті прямим цитуванням у формі мотиваційних наполегливих промов капітана чи особистої думки щодо гри. Однак, спортивний успіх часто уособлюється

в образі лідера, якого позиціонують відповідальним за всю команду. Візьмемо для прикладу коментар хокейного матчу на сайті sport.ua, де досягнення капітана пов'язують із багаторазовими перемогами хокейного клубу: *“Лідер Сокола очікувано розгромив головного аутсайдера Берсерків з рахунком 11:0. Для кийвської команди це рекордна у сезоні перемога за кількістю закинутих шайб.”* [sport.ua, 15.01.2024]. Таким чином, у концептуальному образі позитивної ідентичності особистості спортсмена виявлюється бінарні опозиції: підтримка VS супервізія; братерство VS субординація, – які хоч прямо й не суперечать одна одній, однак роблять фігуру лідера багатогранною і значимою, часто піднімаючи його на п'єдестал як супер героя.

Загалом, порівняльний аналіз концептуальних образів позитивної ідентичності особистості, виявлених в українських спортивних аналітичних статтях, свідчить про частковий збіг їх фізичних і соціальних характеристик. Спостерігаємо накладання концептів у межах домену фізичних якостей, зокрема, фізичної підготовки і трудової етики та їхніх складників: стійкості, адаптації та системності й дисциплінованості; а також соціальних якостей залученості до комунікації, інклюзії та командного духу. Перші демонструють рухову природу особистості спортсмена, а останні – значимість ефективних комунікативних навичок для успішного кар'єрного розвитку.

Варто зазначити, що експліковані концепти в аналізованих уривках аналітичних статей виявляють бажаний і суспільно актуальний образ активної особистості з чіткою громадянською позицією, якій притаманні універсальні людські чесноти, покликані сприяти особистому і/чи професійному успіху та загальному соціальному благу. Ці якості прямо корелюють із узагальненим образом українського воїна в ЗМІ, який позиціонується сильним і мужнім у фізичному плані та надійним і лояльним батьківщині – в соціальному.

Окреслені особливості концептуальних сфер, що репрезентують позитивну ідентичність особистості в спорті, слугують підґрунтям для створення прототипової концептуальної схеми (Croft, 2004; Kress, 2002), коли ряд образів об'єднують одним концептуальним референтом за допомогою узагальнення їхніх ознак. Таким чином, позитивна ідентичність особистості представлена в спортивній сфері концептуальною схемою СПОРТ – ЦЕ АКТИВНІСТЬ, акцентуючи увагу на значенні рухової діяльності у професійних заняттях спортом та активній соціальній позиції атлета. Розглядаємо її як єдність когнітивно-афективного та соціокультурного компонентів сприйняття, інтерпретації та продукування образів навколишньої дійсності представниками спортивної спільноти.

Представлене вище узагальнення іміжду спортсмена, прийнятного та бажаного для українського соціуму, корелює із загальнолюдськими цінностями сучасних демократичних суспільств. Зокрема, з огляду на систему цінностей сьогодення, узагальнену у таблиці 1 (див. Табл. 1), можна припустити, що експліковані в аналітичних статтях фізичні та соціальні характеристики позитивної ідентичності особистості атлета є співставними із базовими моральними установками людства.

Таблиця 1

Система суспільно значимих людських цінностей у межах різних наукових парадигм та теорій

Дослідник / Цінності	Аристотель (відповідно до етичної теорії)	А. Маслоу (відповідно до теорії ієрархії потреб)	Х. Ортега-і-Гассет (на основі його бачення світу спорту)	Л. Кольберг (на основі теорії стадій морального розвитку)	Дж. Хайдт (відповідно до теорії моральних засад людської поведінки)
Фізичні характеристики та/або цінності	Мужність (цінності: стійкість і хоробрість)	Фізіологічні потреби	Досконалість та майстерність	Дотримання правил, уникнення покарання, (Стадія 1: Орієнтація на покарання та послух)	Свобода/Угнетення (цінності: свобода, права індивіда, уникнення угнетення)
		Цінності безпеки і захисту	Естетичний досвід руху і розвитку	Власна вигода, обмін послугами (Стадія 2: Орієнтація на інструментальну ціль)	Захист/Шкода (цінності: захист слабких, допомога, уникнення шкоди іншим)
Соціальні характеристики та/або цінності	Дружелюбність і привітність	Любов і приналежність	Грайливість та радість	Відповідність соціальним очікуванням, важливість взаємних відносин (Стадія 3: Орієнтація на схвалення інших)	Лояльність/Зрада (цінності: вірність, патріотизм, групова солідарність, уникнення зради)
	Щедрість (цінності: великодушність і щедрість)		Спільнота та соціальні зв'язки	Повага до законів, важливість обов'язку (Стадія 4: Орієнтація на підтримку порядку)	Авторитет/Підрив (цінності: повага до традицій, законів, лідерів, уникнення підриву авторитету)
	Поміркваність (цінності самоконтролю)	Цінність самоповаги	Виклик та подолання меж	Повага до базових прав та свобод (Стадія 5: Орієнтація на соціальний контракт і права особистості)	
	Правдивість (цінності: чесність, правдивість, справедливість)	Цінність самореалізації	Етика та чесна гра	Дотримання принципів справедливості, гідності (Стадія 6: Орієнтація на універсальні етичні принципи)	Справедливість/Шахрайство (цінності: чесність, рівність, уникнення шахрайства.)
	Мудрість, розуміння, розсудливість	Цінність самотрансценденції	Особистий розвиток та самопізнання		Святість/Деградація (цінності: чистота, святість, уникнення деградації)

Причому, фізичні якості виявляються фундаментальними і слугують підґрунтям для актуалізації соціальних. Так характеристики фізичної підготовки (стійкість, адаптивність, прогресія) є співвідносними Аристотелевій мужності (Херстхаус, 2007), а також дотичними до цінностей досконалості та майстерності (за Х. Ортега-і-Гассет) (Шинкарук, 2002), у той час як концепт трудової етики з його дериватами системності й дисциплінованості вносить на передній план соціальні цінності поваги до законів, порядку, традицій, авторитету (у поняттях Л. Кольберга (McLeod, 2013) та Дж. Хайдта (Haidt, 2012)). До того ж, цінності вищого ґатунку – самопізнання, саморозвитку, самореалізації – знову ж балансують між фізичними та соціальними площинами діяльності спортсменів: їхньою спортивною майстерністю та залученістю до комунікації.

Важливо також додати, що серед усіх соціально детермінованих цінностей найактуальнішими для світу спорту виявляються такі етичні норми як справедливість, чесність, рівність, повага. Однак, у спортивних аналітичних статтях вони представлені імпліцитно, що зумовлено загальним сприйняттям позитивного образу спортсмена як апіорі відповідального, тобто того, хто завжди з повагою дотримується правил змагань.

Загалом, природньо, що вся система цінностей, притаманна сучасному суспільству (див. Табл. 1), лише частково знайшла своє відображення у концептуальній схемі позитивної ідентичності особистості спортсмена й експлікувала лише самі яскраві характеристики атлета. Це пов'язано із жанровими особливостями текстів публіцистичного стилю загалом та специфікою аналітичних статей зокрема, фокус уваги яких направлений на актуальні суспільно значущі явища у сфері спорту. Відтак вони переважно містять лише побіжний виклад хронології подій, а в основному презентують авторське бачення описаної ситуації з обов'язковим емоційно-оцінним компонентом: декілька поглядів, пояснення причин і можливих наслідків, узагальнення, висновки тощо. До того ж, сьогодення складна соціально-політична ситуація в Україні та поза її межами на тлі військової агресії ворога та постійної загрози втрати державних територій вимагає і від атлетів, як яскравих представників спортивної еліти, чіткої соціальної позиції: по-перше, демонстрації патріотизму на світовій спортивній арені, по-друге, просування ідей взаємодопомоги і згуртованості за допомогою інклюзії та благодійності. Ці концепти корелюють із соціальними цінностями дружелюбності (за Аристотелем), любові і приналежності (за А. Маслоу) (Maslow, 1968), вірності, патріотизму, групової солідарності (за Дж. Хайдтом).

Відтак, може скластися враження, що цінності вищого ґатунку (мудрість, самопізнання, самотрансценденції) відходять на задній план у сфері фізичної культури і спорту. Принаймні, вони не є вербалізованими у текстах спортивних аналітичних статей. Проте, варто пам'ятати, що жанрова специфіка новинного дискурсу, до якого також належать й аналізовані статті, не передбачає глибокого аналізу мотивів поведінки атлетів, а радше виявляє причинно-наслідкові зв'язки спортивних подій. Тому, вищеперелічені цінності залишаються поза фокусом уваги.

Систематизовані у таблиці цінності мають універсальний і глобальний характер. Широка географічна та історична вибірка теорій дослідників із різних наукових шкіл доводить, що вони були сформовані для філософського трактування загальної життєвої парадигми всього людства. У нашому контексті такий підхід є особливо важливим, адже визнання та повага до культурного різноманіття є також однією із ключових цінностей, яку потрібно усвідомити у ході залучення до світу спорту.

Висновки. Таким чином, багатовекторний аналіз ціннісних орієнтирів спортивної культури, проведений у межах цієї наукової розвідки, передбачав, по-перше, побудову концептуальної схеми позитивної ідентичності особистості у сфері спорту, яка є вербалізованою в українськомовних спортивних аналітичних статтях. Розробка цього когнітивно-лінгвального конструкту дозволила у свою чергу виявити прототипову концептуальну схему СПОРТ – ЦЕ АКТИВНІСТЬ, як єдність когнітивно-афективного та соціокультурного компонентів сприйняття образу успішного спортсмена. Такі науково обґрунтовані процедури слугували засобом виокремлення групи актуальних цінностей, притаманних сфері спорту в українському суспільстві сьогодні. По-друге, співставлення суспільно значимих людських цінностей, які були виокремлені у межах різних наукових парадигм та теорій від часів Аристотеля й до теперішнього часу, із тими, що є релевантними спортивній сфері України та акцентованими як суспільно значимі в українському спортивному медіа дискурсі, дозволив виявити важливість залучення у світ спорту як запоруки успішної соціалізації та професійної реалізації.

Подальше дослідження ціннісних орієнтирів сфери спорту через її яскравих представників має на меті виявлення механізмів залучення представників різних соціальних груп до світу спорту через популяризацію позитивних моральних та соціальних устоїв, які є притаманними спортсменам. Використання їхнього позитивного образу як рольової моделі для багатьох може слугувати мотивацією спробувати себе у спорті і/або фізичній діяльності.

Література:

1. Воробійова О. П. Когнітивна поетика : здобутки і перспективи / О. П. Воробійова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Вип. 635. 2004. С. 18–22.
2. Потапенко С. І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу): монографія. Київ: Видавничий центр КНЛУ. 2004. 359 с.
3. Херстхаус Розалінда. «Нормативна етика чесноти», в етичній теорії, за ред. Расс Шафер-Ландау. Оксфорд: Видавництво Блеквелла, 2007. С. 70–109.
4. Шинкарук В. І. Ортега-і-Гассет, Хосе // Філософський енциклопедичний словник / (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис. 2002. 742 с.
5. Berardo, K. & D. Deardorff. Building Cultural Competence: Innovative Models and Activities. Stylus, Sterling, VA. 2012. 400 p.
6. Croft W. Cognitive Linguistics. Cambridge : Cambridge University Press. 2004. 256 p.
7. Deardorff, D. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization, *Journal of Studies in International Education*, 10(3). 2006. P. 241–366.
8. Dennis, J. P. and Wal J. S. Vander. The Cognitive Flexibility Inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity, *Cognitive Therapy and Research*, 34/3. 2010. P. 241–253.
9. Haidt J. The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion / Jonathan Haidt – New York: Pantheon books. 2012. 322 p.
10. Kempf-Leonard. The Encyclopedia of Social Measurement. 2004.
11. Kress G. R. Multimodal Discourse: the Modes and Media of Contemporary Communication / Gunther Kress, Theo van Leeuwen. L.: Ed. Arnold. 2002. 152 p.

12. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press. 2003. 242 p.
13. Maslow, A. H. *Toward a psychology of being*. New York, NY: D. Van Nostrand Company. 1968. 240 p.
14. McLeod, S. A. Kohlberg's Stages of Moral Development. *Simply Psychology*. 2013. [Electronic resource] <https://www.simplypsychology.org/kohlberg.html>
15. Talmy L. *Toward a Cognitive Semantics* / Leonard Talmy. Cambridge, Mass.: The MIT Press; London: A Bradford Book, Vol. 1: *Concept Structuring Systems*. 2000. 565 p.
16. Whitehead, M. Physical literacy: Philosophical considerations in relation to developing a sense of self, universality, and propositional knowledge. *Sport, Ethics, and Philosophy*. 1(3). 2007. P. 281–298.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Віталій Волочай, Сергій Олексюк. "Кинули мені виклик". Джанмарко Тамбері відзначив українських стрибунів у висоту на подіумі чемпіонату Європи-2024 // Суспільне: веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/sport/766469-pobacimosa-v-parizi-dzanmarko-tamberi-vidznaciv-ukrainskih-stribuniv-u-visotu-na-podiumi-chempionatu-evropi-2024/> (Дата звернення: 12.06.2024).
2. Катерина Макаревська. "Привели по 20 побратимів". Засновниця StratCom Ukraine Аліна Фролова — про ефект Ігор нескорених та зростання проєкту // Суспільне: веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/sport/762483-priveli-po-20-pobratimiv-zasnovnica-stratcom-ukraine-alina-frolova-pro-efekt-igor-neskorenih-ta-zrostanna-proektu/> (Дата звернення: 13.06.2024)
3. Оксана Баюл-Фаріна, фігуристка, перша олімпійська чемпіонка незалежної України. Коли треба було обирати, на чому ти боїш, – я обрала. Слава Україні!" // Укрінформ: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3752223-oksana-baulfarina-figuristka-persa-olimpijska-chempionka-nezaleznoi-ukraini.html> (Дата звернення: 24.08.2023).
4. Рекордна перемога. Сокіл накидав 11 шайб та змінив лідерство // Sport.ua: веб-сайт. URL: <https://sport.ua/uk/news/662171-rekordna-peremoga-sokil-nakidav-11-shayb-ta-zmitsniv-liderstvo> (Дата звернення: 15.01.2024).

References:

1. Vorobyova O. P. Kohnityvna poetyka : zdobutky i perspektyvy / O. P. Vorobyova // *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina*. Vyp. 635. 2004. S. 18–22.
2. Potapenko S. I. *Movna osobystist' u prostori mediynoho dyskursu (dosvid linhvokohnityvnoho analizu): monohrafiya*. Kyiv: Vydavnychyy tsentr KNLU. 2004. 359 s.
3. Kherstkhau Rozalinda. «Normatyvna etyka chesnoty», v etychniy teorii, za red. Rass Shafer-Landau. Oksford: Vydavnytstvo Blekvella, 2007. S. 70–109.
4. Shynkaruk V. I. *Orteha-i-Hasset, Khose // Filsofs'kyu entsyklopedychnyy slovnyk / (hol. redkol.) ta in. Kyiv : Instytut filosofiyi imeni Hryhoriya Skovorody NAN Ukrayiny : Abrys. 2002. 742 s.*
5. Berardo, K. & D. Deardorff. *Building Cultural Competence: Innovative Models and Activities*. Stylus, Sterling, VA. 2012. 400 p.
6. Croft W. *Cognitive Linguistics*. Cambridge : Cambridge University Press. 2004. 256 p.
7. Deardorff, D. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization, *Journal of Studies in International Education*, 10(3). 2006. P. 241–366.
8. Dennis, J. P. and Wal J. S. Vander. The Cognitive Flexibility Inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity, *Cognitive Therapy and Research*, 34/3. 2010. P. 241–253.
9. Haidt J. *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics and Religion* / Jonathan Haidt – New York: Pantheon books. 2012. 322 p.
10. Kempf-Leonard. *The Encyclopedia of Social Measurement*. 2004.
11. Kress G. R. *Multimodal Discourse: the Modes and Media of Contemporary Communication* / Gunther Kress, Theo van Leeuwen. L.: Ed. Arnold. 2002. 152 p.
12. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press. 2003. 242 p.
13. Maslow, A. H. *Toward a psychology of being*. New York, NY: D. Van Nostrand Company. 1968. 240 p.
14. McLeod, S. A. Kohlberg's Stages of Moral Development. *Simply Psychology*. 2013. [Electronic resource] <https://www.simplypsychology.org/kohlberg.html>
15. Talmy L. *Toward a Cognitive Semantics* / Leonard Talmy. Cambridge, Mass.: The MIT Press; London: A Bradford Book, Vol. 1: *Concept Structuring Systems*. 2000. 565 p.
16. Whitehead, M. Physical literacy: Philosophical considerations in relation to developing a sense of self, universality, and propositional knowledge. *Sport, Ethics, and Philosophy*. 1(3). 2007. P. 281–298.

Illustrative Sources

1. Vitaliy Volochay, Serhiy Oleksyuk. "Kynuly meni vyklyk". Dzanmarko Tamberi vidznachyv ukrayins'kykh strybuniv u vysotu na podiumi chempionatu Yevropy-2024 // Suspil'ne: veb-sayt. URL: <https://suspilne.media/sport/766469-pobacimosa-v-parizi-dzanmarko-tamberi-vidznaciv-ukrainskih-stribuniv-u-visotu-na-podiumi-chempionatu-evropi-2024/> (Data zvernennya: 12.06.2024).
2. Kateryna Makarevs'ka. "Prively po 20 pobratymiv". Zasnovnytsya StratCom Ukraine Alina Frolova — pro efekt Ihor neskorenykh ta zrostannya proyektu // Suspil'ne: veb-sayt. URL: <https://suspilne.media/sport/762483-priveli-po-20-pobratimiv-zasnovnica-stratcom-ukraine-alina-frolova-pro-efekt-igor-neskorenih-ta-zrostanna-proektu/> (Data zvernennya: 13.06.2024)
3. Oksana Bayul-Farina, fihurystka, persha olimpiys'ka chempionka nezalezhnoyi Ukrayiny. Koly treba bulo obyraty, na chyyemu ty botsi, – ya obrala. Slava Ukrayini!" // Ukrinform: veb-sayt. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3752223-oksana-baulfarina-figuristka-persa-olimpijska-chempionka-nezaleznoi-ukraini.html> (Data zvernennya: 24.08.2023).
4. Rekordna peremoha. Sokil nakydav 11 shayb ta zmitsnyv liderstvo // Sport.ua: veb-sayt. URL: <https://sport.ua/uk/news/662171-rekordna-peremoga-sokil-nakidav-11-shayb-ta-zmitsniv-liderstvo> (Data zvernennya: 15.01.2024).